

УДК 582.734.4: 635.927: 712.414

Троянди у сільських садибах в Україні: минуле й сьогодення

Ірина Л. Дениско^{1*}, Олена К. Мороз², Григорій І. Музика³

Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України, м. Умань, Україна; e-mail: denpark@ukr.net

¹ORCID ID0000-0002-2385-9331

²ORCID ID0000-0001-9812-0921

³ORCID ID0000-0002-3389-363X

* denpark@ukr.net

Реферат.

Мета. За умов розвитку сільського зеленого туризму найбільш привабливими вважаються населені пункти з оригінальним архітектурним стилем забудови, близьким до традиційного для даної території. Метою дослідження було визначення асортименту троянд для застосування в озелененні сільських гостинних садиб. **Методи.** Роботу проводили на основі польових досліджень троянд колекційного фонду Національного дендропарку «Софіївка» НАН України із застосуванням біометричних, порівняльно-морфологічних та статистичних методів. **Результати.** На теренах України троянда використовувалася в садах, починаючи з XVIII ст. Ймовірно, це були холодостійкі гібриди та декоративні форми різних видів шипшин. Добираючи троянди для садиб, стилізованих під традиційні сільські обійстя, дотримувалися критеріїв стійкості, потужності росту та простоти догляду. З'ясовано, що достатню стійкість за природно-кліматичних умов Правобережного Лісостепу України виявляють напівплеткі троянди (Shrubs), здатні до щорічного відновлення крони після перезимівлі, в т.ч. англійські троянди селекції Девіда Остіна, що поєднують майже безперервне цвітіння, притаманне сучасним трояндам, та форму квітки й аромат старовинних троянд. У статті наведено асортимент троянд, що пройшли випробування у НДП «Софіївка» і можуть бути рекомендовані для використання в декоруванні традиційних сільських садиб. Вироблено рекомендації щодо агротехнічних заходів, які, сприяючи процесам росту й розвитку та забезпечуючи високу продуктивність цвітіння, задовольняють умовам екологічно безпечного землекористування. **Висновки.** Троянда є елементом озеленення сільських садиб в Україні, починаючи з XVIII ст. Колекційний фонд троянд НДП «Софіївка» містить широкий асортимент як видових, так і сучасних троянд, що можуть бути використані для благоустрою й озеленення об'єктів, які створюються у стилі традиційної сільської садиби, а також відповідають вимогам сьогодення.

Ключові слова: *Rosa L.*, асортимент, традиційна сільська садиба, сільський зелений туризм, екологічно безпечне землекористування.

Roses in rural estates in Ukraine: past and present

Iryna L. Denysko^{1*}, Olena K. Moroz², Hryhoriy I. Muzyka³

The National Dendrological Park "Sofiyivka" NAS of Ukraine, Uman, Ukraine; E-mail: denpark@ukr.net

¹ORCID ID0000-0002-2385-9331

²ORCID ID0000-0001-9812-0921

³ORCID ID0000-0002-3389-363X

* denpark@ukr.net

Abstract.

Aim. In the conditions of development of rural green tourism, the settlements with the original architectural style of buildings close to the traditional one for a given territory are considered the most attractive. The purpose of the study was to define the assortment of roses for use in landscaping rural hospitable estates. **Methods.** The research had been conducted based on the field studies of the collection of the National dendrological park “Sofiyivka” of NAS of Ukraine using biometric, comparative morphological and statistical methods. **Results.** The rose had been used in gardens since the 18th century on the territory of Ukraine. Probably, they were cold-resistant hybrids and decorative forms of various species of wild rose. When selecting roses for estates stylized as traditional rural farms, criteria of hardiness, vigour of growth and ease of care had been used. It was found that Shrub roses (including English roses by David Austin selection, which are characterized by almost uninterrupted flowering inherent in modern roses, the shape of the flower and aroma of old roses) displayed sufficient hardiness in the natural and climatic conditions of the Right-Bank Forest-Steppe Zone of Ukraine. They were able to restore their crowns after wintering every year. The article presented an assortment of roses that had been tested in the NDP “Sofiyivka” and could be recommended for use in decorating traditional rural estates. Guidance for agrotechnical measures had been developed. Those measures, contributing to the processes of growth, development and ensuring high flowering performance, met the requirements of environmentally friendly land use. **Conclusions.** The rose had been the element of rural estates gardening in Ukraine since the 18th century. The collection funds of the NDP “Sofiyivka” contain a wide range of both species and modern roses. They can be used for improvement and landscaping of objects that are created in the style of a traditional rural estate, and also meet modern requirements.

Key words. *Rosa* L., assortment, traditional rural estate, rural green tourism, environmentally friendly land use.

Вступ/Introduction. У наш час, коли набуває розвитку сільський зелений туризм, найбільший шанс на успіх у туристичній діяльності мають населені пункти з мальовничими природними краєвидами. На привабливість пейзажу позитивно впливає також оригінальний архітектурний стиль забудови житлових будинків, який має бути близький до традиційного сільського, характерного для даної території. Стилізація подвір'я під традиційну сільську садибу, характерну для даного регіону, використані при цьому ізоляційні та оздоблювальні зелені насадження надають особливої естетичної привабливості сільській гостинній садибі та забезпечують позитивні емоції відвідувачів (Kulinich et al., 2016; Man, 2016; Pobihun, 2018). Метою дослідження було визначити сортимент троянд для застосування в озелененні сільських гостинних садиб та виробити рекомендації щодо їх застосування.

Матеріали і методи/Materials and Methods. До досліджень було залучено троянди колекційного фонду Національного дендропарку «Софіївка» НАН України (надалі НДП «Софіївка»). Роботу проводили на основі польових досліджень із застосуванням біометричних, порівняльно-морфологічних та статистичних методів.

Результати та обговорення/Results and Discussion. На теренах України троянда використовувалася в садах, починаючи з XVIII ст. (Rubtsova, 2009). Ймовірно, це були холодостійкі гібриди *Rosa gallica* L., *R. centifolia* L. та декоративні форми різних видів шипшини, які використовувалися і як лікарські рослини. У першій половині XIX ст. сільські й міські садиби подеколи прикрашали також кущі *R. alba* L., *R. centifolia* L., *R. foetida* var. *persiana* (Lem.) Rehd., *R. rugosa* Thunb., що потрапляли туди з поміщицьких маєтків (Denysko et al., 2013;). Проте з появою садових чайно-гібридних троянд і флорібунда ці троянди були майже забуті.

Аналізуючи фотографії традиційних українських садиб XIX — першої половини XX ст. знаходимо троянди, висаджені поряд з іншими кущовими рослинами (*Syringa vulgaris* L., *Viburnum opulus* L. та ін.) вздовж різного типу огорож (Koleksioner..., 2019; Narodnaia..., n.d.; Sil's'ke..., 2014; Starye..., n.d.). Подекуди влаштовувалися живоплоти з використанням *R. centifolia* та *R. rugosa*, або солітерні насадження *R. centifolia*, *R. foetida* var. *persiana* чи *R. alba*.

Створення колекції троянд у НДП «Софіївка» має на меті їх випробування для подальшого добору сортів, придатних для використання за природно-кліматичних умов Правобережного Лісостепу України, та впровадження їх у культуру. Колекційний фонд троянд нині нараховує близько 650 сортів 16 садових груп — як старовинних, так і сучасних.

Добираючи троянди для сучасних садиб, стилізованих під традиційні сільські обійстя, дотримувалися критеріїв:

- стійкості (морозостійкості, посухостійкості, стійкості проти хвороб і шкідників);
- потужності росту;
- простоти догляду.

Нижче наведено перелік видів *Rosa* L. та їхніх форм і гібридів, представлених у колекційному фонді НДП «Софіївка», які можливо використовувати у декоруванні традиційних садиб. Матеріал для розмноження цих рослин був зібраний у населених пунктах Черкаської області, а також отриманий від ботанічних установ України, Латвії та Польщі (Kosenko, 2000). Перевагами цих троянд у порівнянні з сучасними сортами є зимостійкість і відносна простота догляду, проте вони досить часто пошкоджуються хворобами, а застосування хімічних засобів захисту рослин унеможливує отримання гостинною садибою категорії екологічної якості розміщення за програмою «Зелена садиба» (Moroz & Denysko, 2013; Vymohu..., n.d.):

R. alba var. *florepleno* hort. ex Andrews. Квітки білі, діаметром 4–6 см, махрові, запашні, у суцвіттях. Листки сизувато-зелені. Кущ заввишки 1,5–2,5 м, галузистий. Цвітіння одноразове (кінець травня — початок червня).

R. canina L. Квітки рожеві (від майже білих до яскраво-рожевих), діаметром 3–5 см, прості, запашні, поодинокі або в невеликих суцвіттях. Листки світло-зелені, матові. Кущ заввишки 1,5–2 (до 4) м, з дугоподібними або лазячими пагонами. Цвітіння одноразове (у травні). Плоди яскраво-оранжеві. Використовується також як лікарська рослина й медонос. Даний вид широко розповсюджений на теренах України, разом з тим програма «Зелена садиба» заохочує використання в оформленні садиби місцевих видів рослин, у тому числі шипшин.

R. centifolia L. Квітки від білих до яскраво-рожевих або темно-пурпурових, діаметром 6–8 см, махрові або густомахрові, запашні, поодинокі або в невеликих суцвіттях. Листки світло-зелені, матові. Кущ заввишки 1,2–2 м. Цвітіння одноразове (кінець травня — початок червня).

R. foetida var. *persiana* (Lem.) Rehd. Квітки золотисто-жовті, діаметром 5–8 см, махрові, з неприємним запахом, поодинокі. Листки темно-зелені, матові. Кущ заввишки 1–1,5 м, з дугоподібними пагонами. Цвітіння одноразове (кінець травня — початок червня).

R. rugosa Thunb. Квітки рожеві (у садових форм — від білих до червоних), діаметром 5–8 см, немахрові, запашні, поодинокі або в невеликих суцвіттях. Листки темно-зелені, з полиском, зморшкуваті. Кущ заввишки 1–1,6 м, прямостоячий. Утворює численні кореневі паростки. Цвітіння майже безперервне протягом сезону, починаючи з кінця травня. Плоди червоні, дещо приплюснуті, діаметром 2–3 см. Використовується також як лікарська рослина. Доцільним є використання садових троянд, похідних від *R. rugosa*:

R. rugosa f. *rubro-plena* Regel з малиново-червоними махровими квітками;

‘Hansa’ (Schaum, Van Tol, 1905) з червонувато-фіолетовими махровими квітками, цвіте повторно (кінець травня — початок червня; кінець липня);

‘Ritausma’ (Rieksta, 1963) з порцеляново-рожевими махровими квітками, цвіте повторно (кінець травня — початок червня; кінець липня);

‘Rose à Parfum de l’Haÿ’ (Gravereaux, 1901) з малиновими махровими квітками, цвіте повторно (кінець травня — початок червня; кінець липня).

R. spinosissima L. Квітки білі, діаметром 5–6 см, немахрові, з легким ароматом, поодинокі або в невеликих суцвіттях. Листки зелені, матові. Кущ заввишки 1,2–1,6 м, галузистий. Цвітіння одноразове (кінець травня — початок червня). Раннє цвітіння властиве також гібридам *R. spinosissima*:

‘Frühlingsduft’ (Kordes, 1949). Квітки рожевувато-жовті, діаметром 6–7 см, махрові, дуже запашні, поодинокі або у невеликих суцвіттях. Листки зелені, шкірясті. Кущ заввишки 1,2–2,5 м, з дугоподібними пагонами. За сприятливих умов цвітіння повторне (кінець травня — початок червня; кінець липня — початок серпня). Невибаглива щодо ґрунтів.

Трояндам більшості сучасних садових груп притаманне різноманіття форм і кольорів, проте з огляду на нижчу порівняно зі старовинними трояндами зимостійкість, вони потребують ретельного догляду: накриття на зиму, весняної обрізки тощо. Так, наприклад, *Floribunda* ‘Gebrüder Grimm’ (W. Kordes’ Söhne, 2002) або *Hybrid Kordesii* ‘Kadri’ (З. К. Клименко, 2009) вирізняються потужністю росту й ясністю квітування, проте взимку обмерзають до рівня накриття.

Достатню стійкість за природно-кліматичних умов Правобережного Лісостепу України виявляють напівплеткі троянди (Shrubs), здатні до щорічного відновлення крони після перезимівлі. Багатьом з них властиві потужний

ріст і повторне цвітіння, оскільки значну частину сортів напівплетких троянд було отримано внаслідок схрещування плетких троянд із чайно-гібридними. Shrubs також перспективні для використання у ландшафтному будівництві, оскільки ця садова група троянд найбагатша щодо різноманіття форми кущів, суцвіть, махровості й форми квіток (Jacobi, 2002; Mattock, 1996).

‘Angela’ (Kordes, 1984). Квітки рожеві, із світлим центром, діаметром 3–5 см, чашоподібні, півмахрові, переважно незапашині, зібрані в суцвіття. Листки зелені, з полиском. Кущ розлогий, до 1,2 м заввишки. Цвітіння рясне, тривале (від початку червня).

‘Artemis’ (Evers, 2004). Квітки кремово- або зеленкувато-білі, діаметром 5–7 см, чашоподібні, махрові, запашині, зібрані в суцвіття. Листки темно-зелені, блискучі. Кущ розлогий, до 1,2 м заввишки. Цвітіння рясне, повторне (червень, серпень).

‘Astrid Gräfin von Hardenberg’ (Evers, 1997). Квітки темно-пурпурові, діаметром 8–12 см, чашоподібні, густомахрові, поодинокі або у невеликих суцвіттях, дуже запашині. Листки темно-зелені. Кущ галузистий, 1,2–1,6 м заввишки. Цвітіння рясне, повторне (червень, серпень).

‘Bonica-82’ (Meilland, 1981). Квітки блідо-рожеві, діаметром 3–5 см, чашоподібні, махрові, переважно незапашині, зібрані в суцвіття. Листки темно-зелені, з полиском. Кущ 0,6–1,5 м заввишки, розлогий. Цвітіння рясне, тривале (від початку червня).

‘Fair Play’ (Ilsink, 1977). Квітки світло-рожеві з бузковим відтінком, діаметром 3–5 см, чашоподібні, півмахрові, переважно незапашині, у великих суцвіттях. Листки темно-зелені, матові. Кущ розлогий, до 1,5 м заввишки. Цвітіння рясне, повторне (червень, серпень).

‘Fiona’ (Meilland, 1982). Квітки темно-червоні, діаметром 5–8 см, чашоподібні, махрові, зі слабким ароматом. Листки темно-зелені, з полиском. Кущ розлогий, 1,2–2 м заввишки. Цвітіння рясне, за сприятливих умов — повторне (червень, серпень).

‘Knock Out’ (Radler, 1988). Квітки від темно-рожевих до червоних, діаметром 6–8 см, чашоподібні, здебільшого немахрові, з легким ароматом, у невеликих суцвіттях. Листки темно-зелені, з полиском. Кущ розлогий, 0,7–1,2 м заввишки. Цвітіння повторне (червень, серпень).

‘Lavender Dream’ (Ilsink, 1984). Квітки рожевувато-бузкові, діаметром 3–4 см, чашоподібні, півмахрові, з легким ароматом, у великих суцвіттях. Листки світло-зелені, матові. Кущ розлогий, 1–1,5 м заввишки. Цвітіння рясне, повторне (червень, серпень).

‘Pink Robusta’ (Kordes, 1987). Квітки рожеві, діаметром 6–8 см, чашоподібні, півмахрові, зібрані у суцвіття. Листки темно-зелені, блискучі. Кущ розлогий, галузистий, до 2 м заввишки. Цвітіння рясне, повторне (червень, серпень).

‘Red Blanket’ (Ilsink, 1979). Квітки насичено-рожеві, з білим вічком, діаметром 3–5 см, чашоподібні, переважно немахрові, зібрані у суцвіття. Листки темно-зелені, блискучі. Кущ розлогий, до 1,2 м заввишки. Цвітіння рясне, повторне (червень, серпень).

‘Robusta’ (W. Kordes’ Söhne, 1979). Квітки густо-червоні, діаметром 6–8 см, чашоподібні, немахрові, зібрані у суцвіття. Листки темно-зелені, шкірясті, з полиском. Кущ розлогий, галузистий, до 2 м заввишки. Цвітіння рясне, тривале (від середини травня).

‘Rosy Cushion’ (Ilsink, 1979). Квітки блідо-рожеві, з білим вічком і золотистими тичинками, діаметром 3–5 см, чашоподібні, переважно немахрові, зібрані у суцвіття. Листки темно-зелені, з полиском. Кущ розлогий, до 1,2 м заввишки. Цвітіння рясне, тривале (від початку червня).

‘Royal Bonica’ (Meilland, 1994). Квітки рожеві, діаметром 5–7 см, чашоподібні, махрові, з легким ароматом, зібрані в суцвіття. Листки зелені, матові. Кущ розлогий, заввишки до 1,5 м. Цвітіння рясне, тривале (від початку червня).

‘Scarlet Meillandécór’ (Meilland, 1987). Квітки червоні, з темнішим зовнішнім боком пелюсток, діаметром 3–4 см, махрові, зібрані в суцвіття. Листки темно-зелені, блискучі. Кущ розлогий, до 1,4 м заввишки. Цвітіння рясне, повторне (червень, серпень–вересень).

‘Sea Foam’ (Schwartz, 1963). Квітки кремово-білі, діаметром 5–7 см, чашоподібні, густомахрові, зі слабким ароматом, зібрані в суцвіття. Листки темно-зелені, блискучі. Кущ розлогий, до 1,2 м заввишки. Цвітіння рясне, повторне (червень, серпень).

'Viesienniaia Zaria' (З.К. Клименко, 1999). Квітки рожеві, діаметром 8–10 см, чашоподібні, густомахрові, зі слабким ароматом, поодинокі або у невеликих суцвіттях. Листки темно-зелені, з полиском. Кущ сильнорослий, галузистий, до 2 м заввишки. Цвітіння рясне, одноразове (кінець травня — початок червня).

'Westerland' (Kordes, 1969). Квітки оранжеві, з жовтим центром, діаметром 9–11 см, чашоподібні, махрові, з легким ароматом у невеликих суцвіттях. Листки темно-зелені, шкірясті, блискучі. Кущ сильнорослий, розлогий, 1,2–2 м заввишки. Цвітіння рясне, повторне (червень, серпень–вересень).

Особливе місце серед напівплетких троянд посідають так звані англійські троянди (*English Roses*, у зарубіжних виданнях також *New Shrubs* або *David Austin Roses*), створені англійським селекціонером Девідом Остіном. Ці сорти якнайкраще відповідають стилістиці традиційної сільської садиби, оскільки вони були отримані внаслідок схрещування старовинних троянд — французьких, дамаських та інших груп з нуазетовими та сучасними чайно-гібридними трояндами і трояндами флорібунда, — і поєднують майже безперервне цвітіння, що триває з останньої декади травня по жовтень, притаманне сучасним трояндам, і форму квітки (чашоподібні, розеткоподібні, з численними пелюстками) й аромат старовинних троянд (Austin, 2009; Denysko et al., 2013; Titchmarsh, 2011).

'Abraham Darby'. Квітки абрикосово-рожеві, діаметром 10–13 см, поодинокі або у суцвіттях. Листки темно-зелені. Кущ галузистий, розлогий, 1,2–1,6 м заввишки.

'Alan Titchmarsh'. Квітки рожеві, діаметром 7–10 см, у невеликих суцвіттях. Листки зелені, з полиском. Кущ з дугоподібними пагонами, 1–1,4 м заввишки.

'Benjamin Britten'. Квітки оранжеві, оранжево-червоні, діаметром 6–7 см, у невеликих суцвіттях. Листки темно-зелені, з полиском. Кущ заввишки до 1,2 м.

'Charles Austin'. Квітки абрикосові, зі світлішим зовнішнім боком пелюсток, діаметром 9–12 см, поодинокі або у невеликих суцвіттях. Листки великі, зелені. Кущ галузистий, розлогий, 1,2–1,6 м заввишки.

'Christopher Marlowe'. Квітки оранжеві, оранжево-червоні, діаметром 7–9 см, у невеликих суцвіттях. Листки темно-зелені, з полиском. Кущ галузистий, заввишки до 1,2 м.

'Crocus Rose'. Квітки білі, діаметром 7–10 см, у невеликих суцвіттях. Листки зелені, з полиском. Кущ галузистий, до 1,2 м заввишки.

'Crown Princess Margareta'. Квітки абрикосові або абрикосово-рожеві, діаметром 9–12 см, поодинокі або у невеликих суцвіттях. Листки темно-зелені. Кущ галузистий, з плеткими, дугоподібними пагонами, 1,2–1,8 м заввишки.

'Evelyn'. Квітки абрикосові або абрикосово-рожеві, діаметром 7–9 см, поодинокі або у невеликих суцвіттях. Листки темно-зелені. Кущ галузистий, 1–1,5 м заввишки.

'Fisherman's Friend'. Квітки темно-червоні, діаметром 9–10 см, поодинокі або у невеликих суцвіттях. Листки темно-зелені, блискучі. Кущ пряморослий, галузистий, до 1,2 м заввишки.

'Golden Celebration'. Квітки жовті, діаметром 7–12 (до 16) см, поодинокі або у невеликих суцвіттях. Листки зелені, матові. Кущ розлогий, галузистий, з плеткими пагонами, 1,2–2 м заввишки.

'Graham Thomas'. Квітки золотисто-жовті, діаметром 9–13 см, поодинокі або у суцвіттях. Листки сірувато-зелені. Кущ дещо розлогий, 1,2–1,8 м заввишки.

'James Galway'. Квітки світло-рожеві, з темнішим центром, діаметр 7–10 см, у невеликих суцвіттях. Листки великі, зелені, з полиском. Кущ з плеткими пагонами, 1,2–2 м заввишки.

'Jude the Obscure'. Квітки кремово-абрикосові, діаметром 7–9 см, поодинокі або у невеликих суцвіттях. Листки зелені, з полиском. Кущ галузистий, до 1,2 м заввишки.

'L. D. Braithwaite'. Квітки малиново-червоні, діаметром 7–9 см, поодинокі або у невеликих суцвіттях. Листки сірувато-зелені. Кущ пряморослий, галузистий, 1,2–1,7 м заввишки.

'Pat Austin'. Квітки оранжеві, оранжево-червоні, з темнішими з внутрішнього боку пелюстками, діаметр 7–9 см, подекуди пониклі, поодинокі або у невеликих суцвіттях. Листки великі, темно-зелені, з полиском. Кущ пряморослий, галузистий, 1–1,5 м заввишки.

'Sophy's Rose'. Квітки червоні, діаметром 10–14 см, поодинокі або у невеликих суцвіттях. Листки великі, темно-зелені, з полиском. Кущ розлогий, галузистий, до 1,3 м заввишки.

'Tea Clipper'. Квітки абрикосові або абрикосово-рожеві, діаметром 7–10 см, у невеликих суцвіттях. Листки темно-зелені, матові. Кущ галузистий, до 1,2 м заввишки.

'The Alnwick Rose'. Квітки персиково-рожеві, діаметр 7–9 см, у невеликих суцвіттях. Листки зелені, з полиском. Кущ галузистий, до 1,2 м заввишки.

'The Pigrim'. Квітки жовті, зі світлішим краєм і зовнішнім боком пелюсток, діаметром 8–10 см, поодинокі або у невеликих суцвіттях. Листки темно-зелені, з полиском. Кущ пряморослий, з плеткими пагонами, 1–2 м заввишки.

'The Prince'. Квітки пурпурові, діаметром 7–11 см, поодинокі або у невеликих суцвіттях. Листки великі, темно-зелені, блискучі. Кущ розлогий, галузистий, до 1,2 м заввишки.

'William and Catherine'. Квітки абрикосові, зі світлішим краєм пелюсток, діаметром 7–9 см, поодинокі або у невеликих суцвіттях. Листки зелені, з полиском. Кущ галузистий, до 1,2 м заввишки.

'William Morris'. Квітки абрикосово-рожеві, діаметром 9–12 см, поодинокі або у невеликих суцвіттях. Листки темно-зелені, блискучі. Кущ розлогий, галузистий, 1–1,5 м заввишки.

'William Shakespeare 2000'. Квітки червоні, з пурпуровим краєм пелюсток, діаметром 7–10 см, поодинокі або у невеликих суцвіттях. Листки зелені, матові. Кущ галузистий, до 1,2 м заввишки.

Згадані вище троянди доцільно використовувати для створення групових насаджень вздовж огорож, а також живоплотів, що відокремлюють рекреаційну зону садиби від господарської. Висаджувати троянди на постійне місце слід групами по 3 кущі й більше на відстані 0,8–1,2 м один від одного. З часом внаслідок перекриття крон створюється ефект одного щільного куща. Також доцільно комбінувати насадження, висаджуючи низькорослі троянди попереду високорослих. У живоплотах можливе використання троянд разом з ранньоквітучими кущами інших видів (*V. opulus*, *Cornus mas* L. та ін.). Зокрема це стосується живоплотів, створених з видів *Rosa* та їхніх форм і гібридів.

Для насаджень доцільно використовувати кореневласні рослини, оскільки у троянд, щеплених на шипшину, необхідно періодично видаляти кореневу поросль, розгортаючи землю та обрізаючи дикі пагони від самого кореня підщепи.

Як показав досвід вирощування троянд зазначених сортів у НДП «Софіївка», вони невибагливі щодо умов вирощування. Разом з тим, вироблено низку рекомендацій щодо агротехнічних заходів, які сприяють процесам росту і розвитку та забезпечують високу продуктивність цвітіння.

Так для висаджування троянд слід обирати ділянки, де рослинам буде забезпечено повне сонячне освітлення. Попередня підготовка ділянки полягає у глибокому перекопуванні ґрунту з одночасним видаленням бур'янів. Оскільки Вимоги програми «Зелена садиба» обмежують використання мінеральних добрив, у ґрунт доцільно додати 100–150 г деревного попелу та 5–8 кг перегною на одну рослину.

Під час весняного обрізування у видів *Rosa* та їхніх форм і гібридів видаляють старі й пошкоджені пагони або частини пагонів, у напівплетких троянд (включаючи й англійські), крім того, решту пагонів вкорочують до 1/3–1/2 їхньої довжини. Влітку в напівплетких троянд для утримання кущів у охайному стані та запобігання утворенню плодів видаляють перецвілі квітки разом з верхньою частиною пагона. У серпні бутони й квіти троянд зрізати не бажано, щоб не спричинити осіннього проростання адвентивних бруньок, і троянди краще підготувалися до зими. Восени на пагонах доцільно обтинати лише верхівки пагонів з розгалуженнями, щоб відвернути виламування вітром під час ожеледі чи снігопаду.

Оскільки програма «Зелена садиба» забороняє застосування хімічних засобів захисту рослин від хвороб та шкідників, з цією метою можна застосовувати рослинні засоби: водні настої часнику, листя тютюну, трави полину, коренів кінського щавлю або коренів кульбаби або ж водний розчин господарського мила.

За кліматичних умов України троянди наведених вище сортів не потребують спеціального накриття на зиму. Достатньо огорнути ґрунтом нижні частини пагонів. Торф або перегній для укриття троянд використовувати недоцільно, оскільки у теплі зими троянди під таким накриттям випрівають так само, як і під листяним накриттям, яке злежується під впливом дощів та снігу.

Висновки/Conclusions. Троянда є елементом озеленення сільських садиб в Україні, починаючи з XVIII ст. Колекційний фонд троянд НДП «Софіївка» містить широкий сортимент як видів, так і сучасних троянд, що можуть бути використані для благоустрою й озеленення об'єктів, які створюються у стилі традиційної

сільської садиби, а також відповідають вимогам сьогодення. Розроблено нову маркетингову концепцію щодо застосування сучасного сортименту троянд у благоустрою сільських гостинних садіб. Вироблено агротехнічні заходи й рекомендації стосовно вирощування троянд та їх догляду, що задовольняють умовам екологічно безпечного господарювання.

Список посилань/References

- Austin, D. (2009). *Handbook of Roses 2009/10*. Albrighton: David Austin Nursery Limited. 120 p.
- Denysko, I. L., Moroz, O. K., & Bank, V. S. (2013). Vykorystannia suchasnykh sortiv troiand u starovynnomu parku. *Rol' botanichnykh sadiv i dendroparkiv u zberezheni ta zbahachenni biolohichnoho riznomanittia urbanizovanykh terytoriy: Materialy naukovoi konferentsii*. Kyiv: NTsEBM NAN Ukrainy, PAT "Vipol". S. 201–203. (in Ukrainian).
- Jacobi, K. (2002). *Roses*. (A. Shackleton, trans.). Bicester: Aura Books. 96 p.
- Kosenko, I. S. (ed.). (2000). *Kataloh roslyn dendrolohichnoho parku "Sofiyivka"*. Uman': Umans'kyu dendrolohichnyy park "Sofiyivka" NAN Ukrainy. 160 s. (in Ukrainian).
- Kolektsioner vyklav u vil'nyy dostup 120+ ridkisnykh lystivok z ukrains'kymy kraievdyamy XIX — pochatku XX st. (2019, May 28). VSVITI. URL: <http://vsviti.com.ua/ukraine/98375> (Accessed 03 June 2019). (in Ukrainian).
- Kulinich, O. V., Anishchenko, A. P., Meliakov, A. V., & Darmostuk D. H. (2016). *Poradnyk orhanizatoru ta vlasnyku ahrooseli: metodychni rekomendatsii*. Kharkiv: Instytut sotsial'noi polityky rehionu. 84 s. (in Ukrainian).
- Mattock, J. (1996). *Reader's Digest Gardener's Guide to Growing Roses: All the Techniques Needed for Successful Rose-growing, Plus a Gardener's Directory of Key Varieties*. New York, NY: Reader's Digest Association. 160 p.
- Man, D. (2016). *Metodychni rekomendatsii vlasnyku sil's'koi sadyby*. Uzhhorod: Departament ekonomichnoho rozvytku i torhivli Zakarpats'koi oblasnoi derzhavnoi administratsii. 28 s. (in Ukrainian).
- Moroz, O. K., & Denysko, I. L. (2013). *Rosa foetida var. persiana* (Lem.) Rehd. hardiness in garden and park plantations. *Zberezhenia ta rekonstruktsiia botanichnykh sadiv i dendroparkiv v umovakh staloho rozvytku: Materialy IV Mizhnarodnoi naukovoi konferentsii, prysviachenoj 225-richchju dendrolohichnoho parku "Oleksandriia" (23–26 veresnia 2013 r.)*. Bila Tserkva: Derzhavnyy dendrolohichnyy park "Oleksandriia" NAN Ukrainy. Ch. II. S. 36–37. (in Ukrainian).
- Narodnaia arkhitektura Ukrainy. (2019). *Ofitsiynnyy sayt Etnohrafichnoho parku "Kozats'kyi khutir «Halushkivka»*. URL: <http://galushkivka.com/category/narodnaya-arhitektura-ukrainyi> (Accessed 15 May 2019). (in Russian).
- Pobihun, O. V. (2018) Katehoryzatsiia sadyb sil's'koho zelenoho turyzmu Ivano-Frankivs'koi oblasti iak napriam ekolohizatsii turystychnoi diial'nosti. *Ekolohichna bezpeka ta zbalansovane resursovykorystannia*. Ivano-Frankivs'k: Symfoniia forte. № 1(17). S. 104–113. (in Ukrainian).
- Rubtsova, O. L. (2009). *Rid Rosa L. v Ukraini: henofond, istoriia, napriamy doslidzhen', dosiahnennia ta perspektyvy*. Kyiv: Feniks. 375 s. (in Ukrainian).
- Sil's'ke zhytlo Podillia. (2014, May 01). *Spadshchyna predkiv: Kul'turno-istorychnyy portal*. URL: <http://spadok.org.ua/podillya/sil'ske-zhytlo-podillya> (Accessed 15 May 2019). (in Ukrainian).
- Starые фото » "Типы и виды Украины". Dorevoliutsionnye otkrytki iz kolleksii Vladimira Koziuka. (2009–2019). Perunitsa. URL: <https://www.perunica.ru/stfoto/5555-tipy-i-vidy-ukrainy-dorevolucionnye-otkrytki-iz-kollekcii-vladimira-kozyuka.html> (Accessed 15 May 2019). (in Russian).
- Titchmarsh, A. (2011). *How to Garden: Growing Roses*. London: BBC Books. 128 p.
- Vymohy prohramy "Zelena sadyba" shchodo ekolohichnoi iakosti rozmishchennia. (n.d.). *Green Tourism*. URL: <http://ruraltourism.com.ua/?a=viewmaterial&id=2> (Accessed 15 May 2019). (in Ukrainian).

Received: August, 6

Accepted: August, 28